

de Berkel, de Vecht en hare bijstroomen e. a. zijn blijkbaar op die wijze gevormd. Met haar tegenwoordig water zouden deze riviertjes onmogelijk zulke breede dalen kunnen doen ontstaan. Zij zijn de zwakke nakomelingen van diluviale reuzen, welke eens in al haar grootheid hier huisvestten, en waarin het verzwakt nageslacht zich bijna verliest.

Zoo is de noordelijke diluviale bodem van ons land hoofdzakelijk gevormd door de uitbreiding van het landijs tijdens het ijstijdperk. Het noordelijk gedeelte is aan de oppervlakte op vele plaatsen direct eene schepping van den arbeid der gletschers, het zuidelijk gedeelte is gevormd door afzettingen van buitengewoon krachtige rivieren, die aan de gletscheruitbreiding van het zuiden en den rijken neerslag uit den dampkring hun aanzienlijk vermogen te danken hadden. De leembanken in de zand- en grintgronden zijn de overblijfselen der grondmoraine, hetzij direct, waar het diluviale leem ongelaagd voorkomt, hetzij indirect, waar het leem door smeltwater uit de moraine werd weggespoeld om elders weer te bezinken. De vorm der oppervlakte is sedert het ijstijdperk zeer veranderd en verandert nog dagelijks. Doch de wetenschap leert ons, zooals wij in het bovenstaande in algemeene trekken trachtten te schetsen, dat de vaste oppervlakte der landen ten zuiden langs de Oostzee en langs de Noordzee, van de gebergten langs den Rijn en de Maas en uit Skandinavië afkomstig is.

Aan de werking van het landijs en van de groote rivieren uit den ijstijd hebben wij de schoonste gedeelten van ons vaderland te danken. Het waren de modellers van onze landschappen, die afwisseling van vormen tot stand brachten in de jongere formaties van onzen aardbodem.

De schoone landstreken in het Gooi, de liefelijke Utrechtsche heuvels, de schilderachtige afwisseling van hoog en laag langs den Veluwezoom, de bekoorlijke woestheid der Veluwe-heuvels, de kronkelende stroomdalen van onze zandgronden met liefelijk groen omboord, al deze vormen zijn in hoofdzaak aan genoemde werkingen te danken. Wie van den zuidelijken Veluwerand zijn blik in het rond laat weiden, omvat daar formaties van verschillende aard, aan den diluvialen tijd te danken. De vruchtbare Betuwe, later met zware kleilagen aangevuld, vertoont nog de sporen van het breede dal, waarlangs de reusachtige diluviale Rijn zijne wateren voorbij den ijsrand naar het westen deed bruisen. Ginds, op de grenzen van Gelderland en Utrecht, wijst de Geldersche Vallei nog den weg aan, welke een tak dier rivier volgde in het latere Diluvium. En de heuvels der Veluwe zelf, het zijn wellicht gedeeltelijk opplooiingen van den ondergrond door de kracht van het landijs. Misschien wijst een nader onderzoek hier later ook nog sporen van frontmoraines of andere gletscherwerkingen aan. Want al kennen wij de hoofdbeginselen, waarop de vorming der diluviale gronden berust, aan onze diluviaal-geologen blijft nog veel tot onderzoek over. Mogen zij steun vinden bij dien arbeid, om Nederlands geologische kaart weldra door een verbeterde te vervangen.